

posve vijerna pučkoj priči o „Kaludžerovom grobu“, samo s' tom razlikom, što po priči nije tijelo nesretnoga kaludžera nađeno razderano, nego da se je izdajica na tom mjestu sam objesio, jer ga je mučila savjest, što je prodao svoju domovinu nepoštenim saveznicima, koji su zavaravali njegovu slavohleplje, pak onda okrenuli težji kraj palice proti njemu i narodu, haračeći i tlačeci ga do nemilosrda.

Tri kilometra zapadno od „kaludžerovog groba“ preko četiri vletne kose jednoga ogranka „moslavačke gore“ nad slatinskim vrhom, a na niskom jednom obronku nedaleko potoka Jelenske nalazi se u priči i pjesmi spominjani „Jelengrad“,

kula sagrađena u formi elipse. To je bilo sijelo onog zloglasnog Belinbana, a za vlade kralja Radoslava. A tri i pol kilometra sjevero-zapadno od „Jelengrada“ naprama Mustafinoj kladi poviše „Košutice jarka“ i među prvim „Podgradskim jarkom“ diže se na omanjem brijegu „Košutgrad“, koji je u ono vrijeme bio samostan kaludžerâ. U taj je poslije katastrofe kod „Jelengrada“ Belinban pobjegao. Tako narod priča, a historija ovih događaja ne bilježi.

Kutina dne 16. srpnja 1897.

Despot Teodorčević,
mjernik i povjerenik muzeja.

SITNE VIJESTI.

Rimske starine u Zagrebu. Prigodom iskanpanja temelja za strojarnicu gradskoga vodovoda pokazala se je 17. srpnja 1896. ispod 5.5m visoka sloja ilovače u sasna žutoj plohi ilovače siva ploha, okruglog oblika, tvari plastične poput gline, koja je ploha bila zaokružena drvenim kolobarom. Kod daljnijeg istraživanja pokazalo se je, da je to drveni kolobar i to gornji rub lagva, sastojecig iz dužica providenih utorom za dno. U lagvu samom nađen je najprije poklopljeni kotao od bronsa a ispod njega njegov željezni držak, a na dnu lagva ispravno stojeći glineni vrč. Lagvić imao je od prilike veličinu današnjih lagvića za petrolej, a bio je naokolo kao i odozgor obaviti šljunkom. Bronsan kotao sa drškom, vrč i komadi lagva poklonjeni su uslijed zaključka samouprav-noga odbora gradskoga zastupstva arheološkom muzeju.

U svoje vrijeme prigodom gradnje vodovodnoga zdenca, našlo se je kojih 20 mtr. daleko od prije navedenoga mjesta te od prilike u istoj dubljini hrastovo drvo, koje je po izjavi mašinista Datlera bilo četverouglasto optesano, oko 30 cm. u četverokutu jako.

Iz ličko-krbavske županije. Kraljevina Hrvatska i Slavonija spada među one zemlje, u kojima se veoma često nailazi na starine, koje potsjećavaju na narode, što su se tečajem vremena na zemljištu ovih kraljevina izmijenili. U tom pogledu spada među najzanimivije hrvatske krajeve područje ličko-krbavske županije. Imamo podataka, po kojima smijemo ustvrditi, da je tu čovjek stanovao već u ono drevno doba, kada se je ne znajući rabiti kovina služio kremenom i kamenom za pravljenje oruda, što ga je u svag-

danjem životu trebao. Takovih je naselbina tamo doduše još veoma malo konstatovano, što predmeti ove kulture neukomu oku najmanje u oči udaraju; moguće je u ostalom i to, da je Lika u kameno doba bila veoma rijetko naseljena. Čini se, da i u tučano doba nije bilo u Lici mnogo žiteljstva, ali je tim gušće bila naseljena u oba željezna doba (halštatsko i la tènsko). Japodski narod, koji je u to doba ovuda živio i preko međe ličko-krbavske županije, stajao je na prilično visokom stepenu kulture. To jasno dokazuju mnogobrojni i veoma ukusni nakiti, kojih iz mnogo mjesta ličko-krbavske županije ima u narodnom muzeju. Kao najinteresantnija i najdragocjenija muzejska zbirka iz predhistorijskog doba navlastito se ističe kolekcija onih predmeta, koji potiču iz japodske nekropole kod Prozora blizu Otočca. Kada su Rimljani osvojili ilirske zemlje, mnogi su se nastanili u japodskoj zemlji, koja je i pod njihovim gospodarstvom za neko bar vrijeme imala autonomiju pod posebnim princepsom i praepositom Japoda. Velikih gradova u rimsko doba ovdje kao da nije bilo, ali je bilo mnogo manjih naselbina, od kojih se je sačuvalo veoma mnogo pisanih spomenika i proizvoda umjetnog obrta. Da nije Lika bila pusta, od kako ju hrvatski narod nazivlje dijelom svoje domovine dokazuju mnogi razvaljeni gradovi i crkve, kojima se ruševine na mnogim mjestima opažaju. Mnogi su od tih gradova u hrvatskoj povjesti igrali važnu ulogu, ali od mnogih nam se nije ni ime sačuvalo. Uslijed turske invazije prostrani su krajevi posvema opustjeli, mnogi za kulturu prikladni krajevi, u kojima je negda sve odihavalo životom i razmjerno lijepim blagostanjem, podivljaše, te ostadoše do

danas neobrađeni. Uz sve to veći napredak zemljišne kulture radini seljak sada svakim danom nailazi na starinske predmete, koji su ili namjerece zakopani, u staro doba kao neuporabivi odbačeni ili poizgubljeni. Takovi su predmeti za proučavanje kulturnih prilika naših stranih i krvnih preda od velike važnosti, te ih stoga sahiremo i čuvamo u našem narodnom muzeju u Zagrebu. Seljak ne shvaćajući te idealne vrijednosti, nadene predmete ili uništi ili zabaci. Veoma nam je drago, što možemo ovdje da zabilježimo važan jedan korak na bolje. To je dopis velikoga župana ličko-krbavske županije, presvijetloga gospodina Bude Budisavljevića Prijedorskoga na potčinjene svoje oblasti, koji ne samo da je kadar da tomu zlu doskoči, nego je dapače dosele već urodio prilično lijepim plodom. Presvijetli gospodin, koji se je već kroz decenija istaknuo kao jedan od najboljih i najkorisnijih prijatelja narodnog muzeja i ovim je činom dokazao, da ima srce na pravom mjestu i da umije naći način, kako će duševnoj kulturi posvećene zavode svoga naroda unaprijediti. Dopis glasi: Br. 717 v. ž. — Slučajno je nadeno blizu Metka na nekom brežuljku do 100 komada starinskoga novca, pa je ovaj raznesen po nekoj svjetini. Jedva sam, doznajući za događaj ovaj, spasio neki dio naknadnom potragom za zemaljski narodni muzej. Ovaj slučaj daje mi povoda, da pozovem kr. kotarsku oblast s uputom na moju okružnicu od 22. srpnja 1889. br. 770 v. ž., neka iznovice shodnom odredbom i javnim proglasom svomu podružju u pamet dozove naredbe postojavšega c. kr. glavnoga zapovjedništva kao postojale krajiške zemaljske upravne oblasti od 12. lipnja 1880. br. 1566 odjel za bogoštovje i nastavu, odnosno istoga odjela visoke kr. zemaljske vlade od 25. studena 1880. br. 3302. — Po sve pute želim, da se svaki nalaz numismatičke vrijednosti bezodgodno meni doglasi, te do dalje odluke nadležnoga mjesta nadene starine na kupu drže, te nerazdadu ili ne unište. U Gospiću dne 24. svibnja 1895. Budisavljević. — Povodom važnoga otkrića skupnoga našašća bakrenih italskih i afrikanskih novaca u Mazinu na temelju informacije od strane ravnateljstva arheološkog odjela narodnog muzeja presvijetli je gospodin i tečajem godine 1896 dao shodne upute na neke kotarske oblasti, koje su se hvale vrijednim marom stavljenih im zadaća primile, te ih po narodni muzej veoma povoljno izvršili.

Naselbine iz kamenoga doba u Slavoniji. Od kako se je kod nas počelo paziti na ostanke starinskih naselbina, opazilo se je, da je u najsta-

rije doba čovječje kulture, kada se je čovjek u svagdanjem životu služio spravama od kamena, kosti i roga, bila Slavonija razmjerno veoma dobro napućena. Predhistoričke naselbine kamenoga doba u većem su broju ustanovljene u vukovarskoj, vinkovačkoj, đakovačkoj i osječkoj okolini, te iz njih ima u narodnom muzeju u Zagrebu i u osječkom gradskom muzeju već prilično velikih i veoma instruktivnih zbiraka. Najzanimivija neolitička štacija nalazi se u vinogradu g. Feliksa Streima inženira u Vukovaru. Narodni muzej odanle je tečajem nekoliko godina dobio kupom, a zatim od samoga g. Streima kao dar veoma mnogo predmeta, među kojima se osobito odlikuju geometrijskim ornamentima bogato urešene hrbine zemljenih lonaca i orude od jelenova roga. Ti predmeti posvema su srodni s onima iz zanimive štacije kod Butmira blizu Sarajeva. Dozvolom g. Streima ove je jeseni kopao u njegovu vinogradu muzejski ravnatelj Dr. Brunšmid, te je osim mnogih tragova od koljeba tamošnjih predhistorijskih stanovnika naišao i na njihovo groblje. Mrtvaci — svega je otkriveno 15 — okrenuti licem na istok, bili su sahranjeni skvrčeno sa uvučnim nogama (liegende Hocker). Kako će se i sljedećih godina nastaviti radnja u vinogradu, koji se stoga, što je od filoksere zaražen, postupice regeneriše, te kako je g. Streim i veoma inteligentan i rodoljubiv čovjek, nadati se je još mnogim zanimivim otkrićima, koji će narodnom muzeju veoma dobro doći. — Da je i plodna požeška kotlina u neolitičko doba bila naseljena, moglo se je dosele samo predmnijevati, ali je bilo konstatovano samo u jedinomu selu Drenovcu bučanske župe, gdje je pisac ovih redaka prije jedno šest godina kod groblja našao jedno kameno dljeto, više artefakata od kremenata i ulomaka od zemljanih posuda. Da je u tomu pošlo na bolje zasluga je velemožnoga gospodina Milana Turkovića, vlastelina u Kutjevu, koji se za stvar živo zanima, te je počeo sam tražiti i istraživati, što je u onim krajevima iz davnine ostalo. U tomu ga hvale vrijednim marom podupiru vlastelinski činovnici, među kojima se osobito ističe vlastelinski nadzornik gospodin Beck. Ravnatelj muzeja bio je u mjesecu studenom 1897. u Kutjevu, te je posjetio od g. Turkovića konstatovanu neolitičku naselbinu u vlastelinskom vinogradu, iz koje se je nadati tečajem vremena dosta obilnim nalascima. Više najljepših i najkarakterističnijih stvari od onih, koje su se dosele našle, darovao je g. Turković narodnomu muzeju, te je obećao da će to i nadalje činiti. Ravnatelj muzeja nadalje je posjetio i iskopine na „Kli-

sama“ kod sela Gradišća, gdje su otkopani temelji jedne zgrade, kod koje je upotrijebljeno mnogo materijala rimskog doba; konstatovao je, da je to morala biti crkva iz prošloga vijeka, kraj koje i u kojoj se je zakapalo mrtvace. Ta je crkva valjda bila u porabi prije g. 1772, kada je sagrađena sadanja pravoslavna crkva sela Gradišća. Sjeverno od Gradišća nalazi se na jednomu brjegu jedna „gradina“, od koje su se sačuvali samo temelji, u koliko se nalaze u zemlji. Po svoj prilici bila je to turska kula ili srednjovjekni zamak. Nadati se je da će g. Turković, koji je odmah u prvi kraj bio nagrađen prilično povoljnim uspjehom, kod daljnega pretraživanja kutjevačke okolice biti još sretnije ruke, jer bi to bilo samo u interesu napretka narodnoga muzeja i boljeg upoznavanja arheoloških i historijskih prilika onoga lijepoga kraja naše hrvatske domovine.

Zanimiva našašća u Hrvatskoj i Slavoniji. Zadnjih se je godina na više mjesta Hrvatske i Slavonije prigodom gradnje željeznica i cesta, krčenja šume, rigolanja vinograda, oranja i kopanja naišlo na zanimive arheološke predmete. Mnogo je toga u rukama neiskusna svijeta propalo, ali gdješto je ipak došlo u ruke inteligentnih ljudi, koji su znali cijeniti idealnu vrijednost tih predmeta, te ih spasiše za naš narodni muzej. Među zanimivija našašća iz velike davnine (pred 850. pr. Kr.) spadaju od negdašnjih vlasnika namjerice zakopani veći skupovi bronsanoga oružja i oruda, cijelog i ulomljenog, te same bronsane stvari, iz koje su se takovi predmeti salijevali. Negdašnji su vlasnici to svoje blago — onda nije bilo novaca — zakopali u oči kakove pogibe, da ga za kasnija sigurnija vremena spase, ali ga sa ma kakova razloga nisu više vadili. Najveći ovakav skup iz Hrvatske i Slavonije našao se je pred dvije godine u Bizovcu, te se skoro potpuno nalazi u zbirkama narodnoga muzeja. Prije kratkog vremena dobio je muzej opet jedan takav veći skup, koji je nađen prigodom gradnje ceste između Otoka i Privlake, a darovao ga je g. Viktor Karlovsky, inženir u Vukovaru. U tom novom skupu ima mnogo toga, čega u muzeju dosele nije bilo. Ima tu koje cijelih, koje u ulomecima bronsanih mačeva, bodiža, noževa, kopalja, sjekira, dljetja, srpova, britava za brijanje, pila, narukvica, minduša, kopča itd. svega skupa do 200 komada. G. Karlovsky je ovim darom znatne zasluge stekao za unapređivanje našega narodnoga muzeja. Nešto manji ovakav skup nađen je prije malo godina blizu sela Londice, kada se je gradila željeznica

Osijek-Batrina. Stari su mjernici većinu predmeta razvukli, samo je jedan dio spasio gosp. Milan Turković, vlastelin u Kutjevu, koji je nedavno tu zbirku nar. muzeju darovao. I iz trećeg ovakovog našašća blizu dolnje Vrbe kod Broda g. inženir Fink, koji ga je bio spasio i muzeju darovao, opet je nekoliko komada poslao, koje je naknadno dobio. Kako se čini, da se sada na takove starinske predmete uslijed intenzivnijega obrađivanja zemljišta češće nailazi, biti će dobro, da svatko, komu je što stalo do hrvatskoga narodnoga muzeja i njegova napretka, pazi, kako nađeni predmeti ne bi propali ili u neprave ruke došli, dotično, da o takvim našašćima odmah obavijesti ravnateljstvo arheološkog odjela narodnog muzeja.

Grobovi halštatskog doba u Vrepcu kod Gospića.

Tražeci prošle godine u selu Vrepcu, jugoistočno od Gospića, jedan loše prepisani rimski napis, slučajno je muzejski ravnatelj g. dr. Brunšmid doznao, da su prije nekoliko dana pastirice na ravanku do brežuljka Stražbenice našle nekakve „gvozdene“ karike. Kada su mu te predmete donijeli prepoznao je u njima nekoliko bronsanih ogrlica (torques), jednu bronsanu fibulu, smotanu od žice u oblik naočala (Brillenfibel), te još nešto drugih predmeta posvema analognih sa onima, što ih muzej ima iz nekropole u Prozoru kod Otočca. Na licu mjesta se osvjedočio, da su predmeti izvađeni iz jednoga ovećega tumula, tako da se je pravom bilo nadati, da će ih u njemu još i više biti. Daljnje iskapanje poduzeo je muzejski ravnatelj u rujnu 1897. Ustanovio je, da se je naselbina nalazila na Stražbenici, gdje su koljebe od pletera stojale u osam oplitkih terasa, što se jedna niže do druge. U neposrednoj blizini prekopao se najprije onaj veliki tumulus na „Lečiću“, gdje se našlo ostanaka od mnogo mrtvaca, ali su osim nekih, koji nisu imali priloga, svi bili već u staro doba kretani. Veći broj grobova sa prilozima našao se na obronku „Brda“, ali tu je kiša zemlju na mnogim mjestima s grobova već sprala bila, tako da je kostura zajedno sa prilozima tečajem vremena već nestalo bilo. Najzanimiviji je objekt bio tumulus kod „Orlova kamena“ u neposrednoj blizini Stražbenice. Tumulus je na svojem dnu bio opasan velikim kamenjem napravlina oblika, a u jedan ga se par proširilo i onda opasalo novim redom kamena. Grobovi su djelomice sadržavali kosture, a djelomice posude sa paljevinom: jedni i drugi su bili sagrađeni i pokriveni kamenim pločama na način sanduka (Steinkistengräber). Najzanimiviji i najbogatiji je bio jedan grob sa kosturom, u

kojemu je osim drugih predmeta bila jedna velika fibula u obliku konja od jantara. Jedino je šteta, da su svi ovi grobovi u starije i novije doba od ljudih, koji traže blago, nemilice prerovani, te predmeti većim dijelom izlomljeni. Osobito lonci i lubanje tako su na sitne komade zdrobljeni i pokidani, da ni uz najveću pomniju nije bilo moguće iole čitaviji primjerak ili barem sve komade povaditi, tako da bi se iz njih opet sastaviti dali. Svega je kod Vrepca nađeno kakovih 100 grobova, te ih ima naravski još mnogo više. Kako dosele nije nijedan predmet nađen, koji bi poticao iz la tenskog doba, dalo bi se zaključivati, da je naselbina postojala samo u halštatsko doba. Iste terase kao na Stražbenici opazio je muzejski ravnatelj i na Vitlu kod Prozora, te na više mjesta po Lici, tako da se mora držati, da je taj način stanovanja u tomu kraju morao biti tipičan.

Kako se ima pisati ime „Bihać“. Neriješeno je dosele pitanje, kako se ima pisati ime društva za istraživanje hrvatske povjesti u Spljetu, dali Bihać ili Bihać, dali sa h ili bez njega. To bi vrlo lako bilo odrediti, kada bi imali ili koji stari spomenik (glagolski ili ćirilski) gdje se dobro razlikuju glasovi č i ĉ i gdje bi se pravilno upotrebljavao glas h, ili kada bi nam današnji kasteleanski govor mogao služiti za podlogu, te bi starinu potvrdio. Nu pored svega istraživanja za naš slučaj nemamo ni jedno ni drugo. Najstariji spomenik gdje dolazi ime „Bihać“ jest Trpimirova listina od g. 852 latinskim jezikom: Actum in loco qui dicitur Byaci. U to doba ni u koga slavenskog naroda nema listine napisane slavenskim jezikom. Po spomenutoj a i po kasnijim latinskim listinama od g. 892., 1078, 1080, i dalje, ne možemo suditi, kako treba pisati naše ime. Tamo dolazi pored Byaci, još Biachi, Biaci i Biaki, za čudo uvijek bez h. U Tome Arcidakona nalazimo: Bichichium „in Oppido, quod Bichichium appellatur“ (Račkovo izdanje 211), a kod Lucia (Memorie di Traù 207,) Biach, a tako i u svim poznijim rukopisnim knjigama, što se čuvaju u biblioteci braće Fanfogna-Garagnini u Trogiru. U toj zbirci Rački je odabrao Bihać, a po njemu do sada i naše društvo, Milinović pako Biać. Ni današnji kaštelanski govor u ovome nam ne može pomoći. U kaštelima, kao što i kod većine našega naroda (osobito štokavaca), izgubio se glas h, a za č i ĉ opet se ne može ništa odrediti, jer su se u njihovom govoru ti glasovi tako promijenili, da se danas ne razlikuje ni jedno ni drugo već se čuje nešto treće, neki srednji ĉ. U ovoj nevolji dolazi nam u pomoć novija filologija i njezina znan-

stvena metoda u istraživanju. Što se ne može direktnim putem dokazati, može se često indirektnim. Što nam ne može potvrditi kaštelanski govor, potvrđuje nam indirektno trogirski; a što ne mogu dokazati hrvatske listine o našem Bihaću, dokazuje nam analogija sa bosanskim Bihaćem. Poznato je, kako u Trogiru čataju t. j. za tvrdo č izgovaraju c n. p. vrc, cuvāt, kljuc, covik itd. mjesto vrč, čuvati, ključ, čovjek itd. Taj je zakon konsekventno proveden kod svih riječi, gdje dolazi tvrdo č. Nu kod toga pojava ostaje meko č netaknuto, te ga svuda pravilno izgovaraju gdje mu je mjesto n. p. kuća, noć, moć itd. Eto nam pomoći za naš Bihać. Kada bi bilo Bihać, Trogirani bi izgovarali „Bihac“. Nu nije tako. Od koliko sam god Trogirana seljaka, koji nijesu govor po knjizi promijenili, čuo, svi izgovaraju Biać, pl. Biaci. To bi za nas bio jedan od takovijeh dokaza, da se ima pisati Bihać. Drugi bi bio evo ovaj:

Svak je mogao opaziti, kako kod nas ima istijeh imena mjesta, rijeka i planina u zagorju i u primorju, istih na istoku i na zapadu, na sjeveru i na jugu. n. pr. Vrbnik kraj Knina i Vrbnik na otoku Krku, Kosovo u Staroj Srbiji i Kosovo u Dalmaciji, Slatine kod nas i Slatine razna sela po narodu i jedna voda u Bjelopavličima u Crnojgori. Sućurac u Kaštelima i Sućurje na otoku Hvaru itd. Da ne nabrajam stotine takovih mjesta, spomenut ću ovdje svima poznat Biograd u Srbiji i naš Biograd kod Zadra. Kako je sa Biogradom, tako je i sa Bihaćem osim našega Bihaća imamo u Bosni, ili bolje u staroj Turskoj Hrvatskoj znameniti grad Bihać. Što ne nalazimo za naš Bihać, eto nam za Bihać u Bosni. Za taj imamo glagolsku listinu iz 15. vijeka (1487., Kukuljević Acta Croatica p. 130.), gdje čisto i jasno stoji Bihać sa h i sa mekim č, i tako u svim poznijim listinama uvijek Bihać i Bihaćki, a tamošnji govor to potpuno potvrđuje. Eto nam i drugog dokaza. I Vuk Karadžić (Riječnik) stavlja naš Bihać i bosanski pod jedno. Kod njega dolazi: Bihać, Bišća: 1. između Trogira i Kaštela na glavici oko 1/2 sahata od mora zidine od staroga grada (za koji se pripovijeda da je bio stolica hrvatskijeh kraļjeva), sad je na ujima crkva. 2. Festung in Türkisch-Kroatien, nomen urbis. I Daničić (akademijski rječnik) stavlja oba imena pod jedno, te piše Bihać (h i meki č).

I tako na temelju jednoga i drugoga razloga držim, da se društveno ime ima pisati Bihać a ne Bihać. Jedina razlika između imena dalmatinskog i bosanskog mjesta sastoji u tomu,

što je kod našega genitiv Bihaća, a ne Bišća, koji je oblik običniji u Bosnoj, premda se i tamo nalazi i gen. Bihaća. *Dr. J. Aranza.*

Kaka je proširena crkva u Novome (u Kaštelima). Na crkvi sv. Petra u Novome (u Kaštelima) nalazi se poviše malih vrata s južne strane latinskim slovima a hrvatskim jezikom uklesan ovaj napis:

OVO NADODANIE
 TĚPLA BI MAIPRI OD BRATIE
 OD BLASENE GO'POIE STAVGLENO
 V VRIME POSTOVANOGO ZVRAHA SIMVI
 VVRCHICH'A ISVDAC GNEGIVIH VICVLINA
 DESCHOVICIHA I LOVRINA CHATALINICHA
 MDLXVI

Ovo nadodanje templa bi najpri od bratje od blažene gospe stavljeno u vrijeme poštovanoga (sic!) župana Simun(a) Vurčića i sudac njegovih Viculina Deskovića i Lovrina Katalinića 1566.

Sa filološkog gledišta ovdje nam udara u oči oblik poštovanoga mjesto poštovoga, kako se danas govori a govorilo se i u ono doba, kako nam spomenici potvrđuju. S toga držim za stalno, da je onaj napis učinio pop glagolaš, koji je po crkvenom jeziku stavio ogo mjesto oga. No zanimiviji je naš napis sa historijske strane. Lučić (Memorie di Traù p. 497.) govoreći o crkvi sv. Petra od Klobuka dodaje ovu vrlo znatnu noticu: „Questa chiesa di S. Pietro fù poi insieme con la torre distrutta del 1420, come è stato accennato, e nei tempi posteriori rifabricata vicino al lido del mare, ed è quella stessa, che vicino al Castel Cippico Nouo à giorni nostri habbiamo veduto aggrandire, dalla quale (avanti, che fossero fabricati li recinti delle ville) veniva la riviera determinata. Eto tu nam je to nadodanje templa jasno, a napis nam je mio sa tri pogleda: 1. Što je napisan hrvatskim jezikom — ako i nije jako star, 2. što nas sjeća slavne i mile uspomene sv. Petra od Klobuka. 3. Što nam iznosi još jedan dokaz, kako se je u Kaštelima već u početku bila udomila slavenska služba božja sa našim glagolašima. *Dr. J. Aranza.*

Slavonsko arheološko društvo u Osijeku. U Osijeku se je konstituiralo 17. listopada 1897. slavonsko arheološko društvo. Mi s našega stanovišta protiv osnutka takova društva u Osijeku nemamo prigovora, ako se ono ograniči na grad Osijek i najbližu okolicu, promičući interese ta-mošnjega gradskoga muzeja. Ali tvorci toga dru-

štva žele u Osijeku stvoriti svoj društveni „slavonski arheološki muzej“ kao novo centralno mjesto, kamo bi imale doći sve starine, koje će se u Slavoniji naći, tako da bi Osijek imao dva arheološka muzeja. Kako se takovim postupanjem dira u zakonom zajamčena prava narodnoga muzeja kao jedinoga zemaljskoga zavoda, prosvjedovala je protiv potvrđenja odnosnih paragrafa statuta osječkoga društva uprava hrvatskog arheološkog društva, kojemu se je sa svoga stanovišta pridružilo ravnateljstvo kr. zemaljskoga arkiva, a još je prije to učinilo i ravnateljstvo arheološkoga odjela narodnoga muzeja.

Ustrojenje austrijskog arheološkog instituta.

Bečki „Wiener Zeitung“ od 4. travnja donosi ovu važnu vijest: Previšnjim riješenjem od 15. ožujka t. g. dozvolilo je Njegovo Veličanstvo kralj, da se smije osnovati austrijski arheološki institut u Beču, tako da će isti, čim carevinsko vijeće doznači potrebna sredstva, dakle od početka godine 1898., započeti svoje djelovanje. Arheološkomu je institutu svrha: da rukovodi i nadzire sva istraživanja i sve poslove na polju klasične arheologije, koje država poduzimlje ili unapređuje, da priredi arheološka putovanja, ekspedicije i iskapanja, da izdaje publikacije i rasprave, da vrši vrhovni nadzor nad svim samostalnim državnim sbirkama starina, da nadzire sva od države subvencionirana iskapanja i da se brine za arheološke studije austrijskih putnih stipendijata u inozemstvu. *Centralna komisija za čuvanje umjetničkih i historičkih spomenika* ne samo da ne dolazi u koliziju sa novo osnovanim zavodom, nego se dapače izrično naglašuje, da novi zavod u tuzemskim poslovima ima djelovati sporazumno sa centralnom komisijom. Na čelu zavoda biti će od Njegova Veličanstva imenovani direktor, kojemu će biti počinjena u svojstvu državnih činovnika četiri sekretara i drugo činovništvo zavoda. Sekretari će se moći upotrijebiti i u inozemstvu; za sada se misli na Atenu i Orijenat. Povrh toga direktor je vlastan, da pozove stručnjake za poslove tehničke naravi. Da uzmognu svi zastupnici i prijatelji arheološke znanosti u svim dijelovima Austrije po mogućnosti sudjelovati na poslovima arheološkoga instituta, biti će mu članovi osim sistemiziranih znanstvenih činovnika: profesori arheološke znanosti na svim austrijskim sveučilištima, predstojnici samostalnih državnih zbirka starina i stanoviti broj osoba, koje će odrediti ministar za bogoštovlje i nastavu. Članovi instituta svake će se godine pod predsjedništvom ministra za bogoštovlje i nastavu sastajati na zajedničko vijećanje. C. i kr. oblasti, znanstveni

zavodi i društva, koje država uzdržaje ili podupire, imati će zadaću, da unapređuju arheološki institut u njegovu djelovanju, kao što će i on odnosne njihove poslove unapređivati.

† **Dr. Ivan Crnčić**, kanonik, predstojnik zavoda sv. Jerolima u Rimu i suradnik našega časopisa, umro je 5. siječnja 1897. u Rimu. Pokojnik, koji se rodio g. 1830. u Poljani na otoku Krku, bio je dobar poznavalac hrvatskih glagolskih spomenika, te je napisao mnogo članaka i rasprava u spisima jugoslavenske akademije, kojoj je bio članom dopisnikom, u našem „Vjesniku“ i po drugim hrvatskim časopisima.

† **Ilija Okrugić**, opat sv. Dimitrije srijemskoga i župnik u Petrovaradinu umro je 30. svibnja 1897. Pokojnik, koji se je rodio 12. svibnja 1827. u srijemskim Karlovcima, poznat je kao dobar dramski pisac, a rado se je bavio i arheologijom. Svoja je opažanja objelodanio u drugoj, trećoj i četvrtoj sveski „Arkiva za povjest i starine jugoslavenske.“

† **Giuseppe Fiorelli**, senator kraljevine Italije i glavni ravnatelj muzeja i iskapanja, jedan od najznatnijih suvremenih talijanskih arheologa, umro je 30. siječnja 1896. u 73. godini života. Najljepši si je glas stekao iskapanjima u Pompejima, kojima je on upravljao. O tim iskapanjima pisao je vrstne izvještaje u „Giornale degli scavi in Pompei“ i u kratkom vodiču „Descrizione di Pompei“. Napisao je i obširan katalog napuljskoga narodnoga muzeja u 5 svezaka i mnogo članaka numizmatičkoga i epigrafičkoga sadržaja. Otkako je postao glavnim ravnateljem iskapanja uspješno je upravljao iskapanjima u Rimu i po cijeloj Italiji i o njima izvješćivao u aktima Akademije dei Lincei.

† **Ernest Curtius**, jedan od najvažnijih njemačkih arheologa, umro je 11. srpnja 1896. u Berlinu. Pokojnik se je rodio 2. rujna 1814. u Lübecku. Kao učenik Welckera, Otfrieda Müllera i Böckha izučio je na sveučilištima arheološke discipline. U doba, kada kod filologa još nije bio običaj putovati u Grčku, dospio je kao odgojitelj u obitelji prof. Brandisa u Atenu, gdje je više godina proboravio, te imao prilike upoznati se sa grčkom zemljom i svijetom. Vrativši se u Berlin držao je jedno javno predavanje o atenskoj akropoli (1844). Tom zgodom ga je upoznala kasnija njemačka carica Augusta i izabrala za odgojitelja svoga sina kasnijega cara Fridrika. Dopršivši odgoj kraljevićev, kojega je pratio i na sveučilište u Bonn, posveti se Curtius akademičkoj karijeri, te je djelovao na sveučilištu u Berlinu, zatim u Göttingenu, te od godine 1868. opet u Berlinu.

Glavne njegove znanstvene radnje jesu djelo o Peloponezu (u dvije sveske), grčka povjest (u 3 sveske), te u savezu sa Strantzom i Kaupertom izdane karte za topografiju Atene i atlas Atene. Mnogo više nego svojim akademijским i književnim djelovanjem, koristio je Curtius arheologiji tim, što je potaknuo mjerodavne faktore u Njemačkoj, da su doznali obilnih sredstava za osnivanje njemačkog arheološkog instituta u Ateni, za iskapanje u Pergamu, odakle su veoma važni spomenici donešeni u Berlin, te za iskapanje na mjestu nekadašnje Olympije. Mnogobrojni predmeti, koji su se ovdje našli, ispunjaju cijeli jedan muzej, koji se je u Olympiji osnovao.

† **Franjo pl. Pulszky**, rodio se 17. rujna 1814. u Eperiesu a umro 9. rujna 1897. u Budimpešti. Djelovanje pokojnoga Franje Pulszkoga je veoma raznolično ali on je u glavnom znamenit mađarski političar, publicista i učenjak. Iza svršenih nauka posvetio se je Pulszky posvema klasičnoj arheologiji, te je u to ime pohodio sve znamenite muzeje i zbirke u Italiji, Njemačkoj, Francuskoj, Belgiji, Nizozemskoj i Englezkoj. Uz mnoge arheologijske rasprave napisao je on za svoga putovanja po inozemstvu mnošinu novinarskih članaka političkoga i historijskoga sadržaja, da upozna strani svijet sa odnošajima u Ugarskoj i sa historijskim pravima Ugarske. Osobitu djelatnost razvio je Pulszky kao političar, kada je god. 1848. Ugarska raskinula svezu sa Austrijom. Kao poslanik Košutov putuje on po inozemstvu, da skloni strane dvorove na intervenciju u prilog Ugarske. Poslije katastrofe kod Vilagoša morao je Pulszky ostate u inozemstvu, jer je bio osuden na smrt, a dobra mu konfiskovana. U tudem svijetu živio je od svoga književnoga rada; pisao je najviše u prvim englezkim listovima o povjesti i literaturi mađarskoj. Godine 1866. povratio se je pomilovan u domovinu, gdje se je priključio stranci Deakovoj. Radi svojih zasluga za arheologiju bude imenovan god. 1869. ravnateljem mađarskoga narodnoga muzeja, a god. 1872. nadzornikom svih mađarskih javnih muzeja i knjižnica. Sada se je Pulszky bavio više domaćom nego li klasičnom arheologijom, te si je na tom polju stekao velikih zasluga. Uz mnoge njegove arheologijske studije osobito je važno njegovo djelo o bakrenoj dobi u Ugarskoj. Osobito je zaslužan za osnutak umjetničko-obrtnog muzeja, arheologijskoga i antropologijskoga društva u Budimpešti. Poslije Rómera je Pulszky za mađarsku arheologiju najviše učinio, on joj je upravo u europskom svijetu pribavio odlično mjesto.

Josip Purčić.